

Марина СОРОКА

*аспірантка кафедри державного управління
і місцевого самоврядування,
НТУ «Дніпровська політехніка»*

ПІДХОД СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ У СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ

Виникненню концепції розумної спеціалізації передували дослідження європейських вчених щодо причин значного розриву між показниками економічного зростання Сполучені Штати Америки (далі – США) та країн Європи. Основними причинами виявилися трансатлантичні відмінності на ринку праці, включаючи якість людського капіталу, жорсткість європейських ринків праці, відмінності в адаптації та прийнятті нових управлінських практик, організації процесу інвестування та доступності венчурного капіталу. Відповідно до визначення, сформульованого експертами Організації економічного співробітництва та розвитку, «розумна спеціалізація» є промисловою та інноваційною основою для регіональної економіки, метою якої є ілюстрація яким чином державна політика, структурні умови, та особливо політика у сфері досліджень та розробок, інвестицій в інновації може впливати на економічну, наукову та технологічну спеціалізацію регіонів та відповідно на їх продуктивність, конкурентоспроможність та економічне зростання. «Розумна спеціалізація» розглядається в розвинених країнах як принципова концептуальна модель формування не тільки інноваційної, а й соціально-економічної політики загалом. Вона передбачає виявлення і розвиток унікальних галузей або видів економічної діяльності, що становлять власне спеціалізацію тих чи інших регіонів у рамках національної економічної системи [1].

В Україні поняття «смайт-спеціалізація» з'явилося в кінці 2018 року в постановах Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 931 «Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів» [2] та від 11 листопада 2015 року № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» [3].

Вищезазначені законодавчі акти, визначають механізм розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України (далі – Стратегія) та регіональних стратегій розвитку (далі – регіональні стратегії) і планів заходів з їх реалізації (далі – план заходів), а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії та зазначених регіональних стратегій і виконання плану заходів, зокрема на засадах смайт-спеціалізації.

Стратегічною метою державної регіональної політики до 2027 року є розвиток та єдність, орієнтовані на людину – гідне життя в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні, забезпечення

ефективного використання внутрішнього потенціалу територій та їх спеціалізації для досягнення сталого розвитку країни, що створює умови для підвищення рівня добробуту та доходів громадян під час досягнення згуртованості в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному та просторовому вимірах.

Стратегічна мета державної регіональної політики до 2027 року досягається на основі трьох стратегічних цілей.

1. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах.

2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів.

3. Розбудова ефективного багаторівневого врядування [4].

Саме, смарт-спеціалізація – підхід, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні [2; 3].

Особливістю технології смарт-спеціалізації є виявлення пріоритетів у галузі досліджень та інновацій для створення конкурентних переваг, що дозволить активізувати довгострокові структурні зміни в економіці регіону та сформувати таку політику, яка дасть змогу регіону зайняти свою нішу на глобальних ринках. Заходи реалізації політики регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації охоплюють елементи як вертикальної, так і горизонтальної її складової. Спрямованість такої політики вбачається в запровадженні нових методів управління через тісну співпрацю між національними та регіональними органами влади, що відповідають за розроблення та впровадження регіональної політики на засадах смарт-спеціалізації, а також зацікавлених сторін (підприємці, наука, суспільство).

Констатуючи підвищений науково-практичний інтерес до смарт-спеціалізації, не можна не помітити її дуальний характер, а саме: з одного боку, її трактують як інструмент політики, з іншого – як концепцію стратегування (що містить багато спільного з кластерною політикою, кінцева мета якої – підвищення конкурентоспроможності економіки європейських країн). У літературі можна натрапити на дослідження, в яких розумну спеціалізацію розглядають як продовження кластерної політики.

У науковому середовищі до принципів, на яких базується розвиток регіону на основі смарт-спеціалізації, відносять:

– економічне зростання і створення нових компаній шляхом виходу на ринок нових гравців, диверсифікації компаній, а також їх агломерації в межах інноваційних кластерів, що в підсумку стимулює економічне зростання регіону;

– інновації, які з'являються у відповідь на ті чи інші виклики та є рушійною силою структурних змін у певних галузях економіки та сегментах ринку;

– спеціалізація, що дозволяє більш ефективно використовувати обмежені ресурси, а завдяки економії від масштабу – знижувати ціни для споживачів;

– підприємницький пошук, коли підприємці активно взаємодіють з університетською наукою, отримуючи від неї нові ідеї, стимулюють у своїх

компаніях організаційні та маркетингові інновації, виробляють продукцію, що користується попитом у державному секторі (через систему держзамовлень);

– відкритість, що є ключовою властивістю всіх суб'єктів, які задіяні в реалізації політики розумної спеціалізації;

– моніторинг та оцінювання допомагають політикам уникнути помилок у визначенні пріоритетів, а також дослідити «інноваційний клімат» у регіоні.

Вважається, що концепція смарт-спеціалізації завдяки ефективному використанню публічних інвестицій, нарощенню інноваційного потенціалу та концентрації обмежених фінансових і людських ресурсів на потенційно конкурентоспроможних сферах покликана сприяти економічному зростанню регіонів.

Регіональні особливості – вихідна точка підприємницького відкриття. Основою такого концепту є тісна взаємодія влади, представників бізнесу, наукових установ і громадськості, а рішення базуються на нових знаннях, розподілених між зацікавленими сторонами. Ознаками, що відрізняють смарт-спеціалізацію від звичної моделі економічного зростання регіону, є:

– наявність потенційних інноваційних систем, динаміка розвитку яких залежить від успадкованих структур;

– наявність механізмів і «гравців / агентів» реалізації стратегії, які можуть використати свої активи та ресурси для набуття знань (ідеї, людський капітал, науково-дослідна співпраця тощо), аби перетворити місцеві економічні можливості на каталізatori (чи рушійну силу) розвитку регіону.

Акцентуємо також на тому, що на початкових етапах становлення ця концепція за своєю сутністю була галузевою. З часом вона була адаптована до регіонального контексту та почала застосовуватись як інструмент вироблення політики, що спирається на знання, можливості, особливості регіону та ключових «гравців», між якими здійснюється трансфер знань. Розглядаючи смарт-спеціалізацію як технологію планування регіонального розвитку, доречно зазначити, що експерти Європейської комісії виробили чіткі правила вибору пріоритетів інноваційного розвитку, узагальнивши їх у «Керівництві з розроблення дослідницьких та інноваційних стратегій розумної спеціалізації» [5], в якому передбачили розподіл функцій за рівнями управління, чітку послідовність (етапи) розроблення та реалізації інноваційних стратегій, систему показників для визначення спеціалізації регіону тощо. Ідеологи політики регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації передбачили, що влада повинна спонукати та стимулювати бізнес, науку та розробників співпрацювати між собою задля розкриття важливих напрямів (чи секторів) спеціалізації регіону [6].

Список використаних джерел

1. Формування «розумної спеціалізації» в економіці України : колективна монографія / Єгоров І. Ю., Бажал Ю. М., Хаустов В. К., Черненко С. М. [та ін.] ; за ред. : І. Ю. Єгорова ; НАН України, ДУ «Ін-т. екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2020. 278 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/331.pdf>.

2. Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів : постанова Кабінету Міністрів України від 11 листоп. 2015 р. № 931. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015>.

3. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів : постанова Кабінету Міністрів України від 11 листоп. 2015 р. № 932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015>.

4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: постанова Кабінету Міністрів від 5 серп. 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020>.

5. Керівництво зі стратегії досліджень та інновацій для смарт-спеціалізації. Неофіційна адаптована скорочена версія / Український інститут міжнародної політики. 2019. 23 с. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Kerivnitstvo-Smart-Spetsializatsiyi-DG-JRC-skrocheniy-ukr.pereklad-1-1.pdf>.

6. Возняк Г. В. Теоретико-методологічні аспекти формування моделі смарт-спеціалізації регіонів України. Регіональна економіка. № 2. 2021. С. 27–36. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-3>.

Отримано редакційною колегією: 22.02.2022.